

Αντιφυματικό Εμβόλιο (BCG), το εθνικό μας στίγμα*

(...όταν η Μητρόπολη σνομπάρει τις αποικίες της)

Χρήστος Κ. Βάμβαλης

Ομότιμος καθηγητής Α.Π.Θ.,
πρώην Διευθυντής Πνευμονολογικής Κλινικής Α.Π.Θ.

Εισαγωγικά

Το 1921 με μεγάλα γράμματα στον ημερήσιο τύπο δημοσιεύθηκε η ανακάλυψη του Αντιφυματικού Εμβολίου (BCG, Bacille Calmette Guerin), από τα σοβαρότερα επιτεύγματα του εικοστού αιώνα. Ήταν το μοναδικό μέσο, με το οποίο το μυκοβακτηρίδιο της φυματίωσης (βάκιλλος του Κωχ) χτυπιόταν μέσα στο ανθρώπινο σώμα. Αρχιζε το τέλος της επάρατης, τότε, νόσου. Πολλά, δικαιολογημένα, γράφηκαν γι' αυτό. Ο γράφων, διδάσκων, ειδικά τη φυματίωση, από το 1965, χωρίς να έχει προσωπική εμπειρία ή παρατηρήσεις επάνω στο BCG, υπήρξε για αρκετά χρόνια... αβανταδόρος του. Ωστόσο σιγά-σιγά από μακροχρόνιες παρατηρήσεις και κυρίως από τη δουλειά του συνεργάτη του Ιω. Μουστάκα (θα αναφερθεί στη συνέχεια) άρχισε να αμφιβάλει για την αδιάκριτη χρήση του BCG. Παράλληλα ξεκαθάριζε ο διεθνής ορίζοντας, σχετικά με το BCG. Από παρατηρήσεις σε προηγμένες χώρες (συγκριτικά Ολλανδία-Νορβηγία) διαπιστώθηκε ότι ο έλεγχος της φυματίωσης ήταν εξίσου επιτυχής με και χωρίς το BCG. Ήδη δε το επιστημότατο "Lancet" σε περιουόστατο άρθρο (1980) αποφαίνεται: "BCG: Bad News...". Το 1981 ο Styblo, ο πλέον επίσημος εκφραστής του Αντιφυματικού Αγώνα παγκοσμίως, σε ομιλία του στη Θεσσαλονίκη επισημαίνει το άσκοπο της εφαρμογής του BCG για τις ανεπτυγμένες χώρες. Στην προηγμένη Ευρώπη, στην οποία εκόντες άκοντες μπήκαμε στα γεμάτα, έχουν σταματήσει τα «πειράματα» με το BCG, οι δε μελετητές συγγραφείς «σνομπάρουν» το θέμα. Χαρακτηριστικά, ήδη από το 1980 το "Lancet" γράφει ότι το BCG συνεχίζεται από... αδράνεια (by inertia). Σπάνιες οι δημοσιεύσεις στην ειδική

βιβλιογραφία. Σημεία αναφοράς της Παγκόσμιας Ένωσης κατά της Φυματίωσης οι προσχεδιασμένες έρευνες του Romanus στη Σουηδία. Ο Romanus «ανέχεται» το BCG για μετανάστες από χώρες όπου ενδημεί η φυματίωση και συνιστά την παρακολούθηση των μεταναστών για έγκαιρη διάγνωση και θεραπεία, δηλαδή εξουδετέρωση των πηγών της φυματίωσης (τις θέσεις αυτές ευαγγελιζόμαστε από μακρού, ανεξάρτητα από τον Romanus). Αυτές είναι και οι οδηγίες του Υπουργείου Υγείας των ΗΠΑ (1989) που σε πιστή μετάφραση το δικό μας ανάλογο Υπουργείο κοινοποίησε στους καθ' ύλην αρμοδίου, εκτός από τον γράφοντα, διευθυντή της φυμαιολογικής κλινικής του Παν/μίου Θεσ/νίκης. Οι οδηγίες καταλήγουν: «Το BCG θα πρέπει να γίνεται μόνον στις σπάνιες εκείνες περιπτώσεις (δική μου η υπογράμμιση), στις οποίες άλλα μέσα ελέγχου δεν είναι δυνατό να εφαρμοσθούν». Εξ ανατολών, η πολύ αξιόλογη σχολή της Πράγας με προσχεδιασμένες μελέτες αποφαίνεται: Ο μαζικός εμβολιασμός με BCG αποτελεί πλεονασμό (1993).

Ληκτικά, η Διεθνής Ένωση κατά της φυματίωσης με γραφειοκρατικά ευθυνόφοβη ή και συντεχνιάζουσα (Σημείωσή μου: να ευλογούμε και τα γένια μας) γνωμοδότηση ανέχεται το BCG για ορισμένους σαφώς προσδιορισμένους (well defined) πληθυσμούς, όπου υπάρχει υψηλή επικράτηση της φυματίωσης.

Το BCG και η Ελλάδα

Όπως κραυγαλέα φαίνεται από τα «εισαγωγικά», το θέμα του BCG από καιρό (π.χ., Lancet, 1980) έχει παύσει να απασχολεί τον πολιτισμένο κόσμο! Παρ' ημίν; Συμβαδίζει με την όλη πολιτική της κεντρικής εξουσίας (υπάρχει;) σχετικά με τη

φυματίωση. Σε πόνημά** μας (κοντά 100 σελίδες, με δωρεάν ευρύτατη διανομή, 1996 –θα αναφερθώ παρακάτω) είχαμε χαρακτηρίσει τις θέσεις της πολιτείας «...διαχρονικά και παγκόσμια από ανεπίτρεπτες μέχρι επικίνδυνες και ανατριχιαστικές». Προσθέτω: παρανοϊκές. Μερικά δείγματα των θέσεων:

1. Με «διαταγή» του προϊσταμένου Υπουργείου (!) διακόπτεται η γνωστή τοις πάσι ακτινογραφία του θώρακος και αντικαθίσταται με... εξετάσεις πινέλων (...αν πέθαινε κανείς από αηδία σ' αυτόν τον τόπο! – Καρυωτάκης). Ασφαλώς ουδείς εκρίθη αφελής ή ανόητος για να εκτελέσει τη διαταγή (έπρεπε να εκτελεσθούν οι εκδωσάντες τη «διαταγή»), η οποία ωστόσο κυκλοφόρησε σε δυο «δόσεις»: Α) 1-9-88, Β) 19-1-89, και δεν ανακλήθηκε, άρα ισχύει. Οι εμπνευστές της, απ' ό,τι γνωρίζω, κυκλοφορούν ελεύθεροι!

2. Με «διαταγή» (16-8-88) οι ίδιοι παραπάνω δράστες, με τα μέτρα που εισηγούνται για τον αντιφυματικό αγώνα, θέτουν ως «ανεκτό το όριο για την εξάλειψη της φυματίωσης στη χώρα μας το... 1992» (σωστά διαβάσατε!). Σημείωσή μου – πειρασμός: Είχαν υπόψη τους τα βοσειδή, στα οποία η εξάλειψη της φυματίωσης έγινε με τη σφαγή των νοσούντων ζώων και των εχόντων θετική φυματινοαντίδραση Mantoux. Με τη «λογική» αυτή έπρεπε να σφαγούν κάποια εκατομμύρια Ελλήνων και όλοι οι παλιννοστούντες, ως πιθανοί φορείς! Σε πείσμα τους η φυματίωση ξεπέρασε το όριό τους. Με δική μας μελέτη (1993) συμπεραίνουμε ότι η εκρίζωση της φυματίωσης στη χώρα θα ξεπεράσει το 2050. Αυτό ουδόλως υπαγορεύει φοβία.

Αλλά, ας επανέλθουμε στο BCG «μας». Μετά την κοινοποίηση των οδηγιών του Υπουργείου Υγείας των ΗΠΑ, είπαμε ότι κάτι «κινείται». Μας γελάσανε, όμως! Στις 20-7-94 το αρμόδιο (;) Υπουργείο μας, υπερβάλλον εαυτό, διατάσσει «δόση» – ναι, σωστά διαβάσατε, δόση – BCG και στους στρατεύσιμους. Άλλη διεθνής Πρωτοτυπία! Μετά απ' αυτά:

Στο τεύχος Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 1995 του «Ιατρικού Βήματος», επίσημου οργάνου του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου, δημοσιεύουμε, με τον συνεργάτη μου Ιω. Μουστάκα, αφανή πρωτεργάτη της έρευνας της φυματίωσης στη χώρα μας, έρευνα που έγινε σε... 29.410 παιδιά, σε 16 χρόνια στον Νομό Ροδόπης, το τελευταίο κάστρο της φυματίωσης στη «Δυτική» Ευρώπη,

με τίτλο «Ο αντιφυματικός εμβολιασμός (BCG) στην Ελλάδα. Ώς τότε;» Αποδεικνυόταν και με ελληνικά δεδομένα το άσκοπο του BCG, επισημαίναμε δε τους κινδύνους, τις επιπλοκές, τα συμβάματα κ.λπ. από την εφαρμογή του***. Πέρα δε απ' αυτά, τα όχι αμελητέα, καταλήξαμε: «Αλλά και για μια δύσμορφη, πολλές φορές, ουλή δεν θα μας συγχωρούσαν οι σημερινοί έφηβοι αν ήξεραν ότι το BCG τους προστατεύει (;) από μια μόλυνση που σπανίζει πλέον στον πολιτισμένο κόσμο και από μια νόσηση που θα ήταν προσβολή γι' αυτόν (τον κόσμο) να μην μπορεί να θεραπεύσει σήμερα». Η παγκόσμια μοναδική έρευνα, εκτός του ότι δημοσιεύθηκε στο ευρύτατης εμβέλειας περιοδικό, κοινοποιήθηκε αρμοδίως, αλλά και με αυστηρή προσωπική μου επιστολή στον αρμόδιο Υπουργό, καθηγητή-γιατρό παρά τω πρωθυπουργώ.

Παρεμπιπτόντως, σημειωθήτω, τον Φεβρουάριο 1994 σε πλουσιότατο σε συμμετοχή ειδικών διήμερο σεμινάριο στο Πολεμικό Μουσείο είχαμε εκθέσει για πολλοστή φορά τις θέσεις μας και είχαμε «αποπάρει» συνάδελφο παιδίατρο, διαπρύσιο κήρυκα του BCG, για το οποίο, ίσως, ήταν ο κύριος εκφραστής στο Λεκανοπέδιο (θα τον βρούμε παρακάτω).

Αλλά το Υπουργείο, ανελέητο, ξαναχτυπάει. Στις 21-9-95 δίνει λεπτομερείς οδηγίες για την καθολική εφαρμογή του BCG. Υπαίνισσεται «... ενδεχόμενη τροποποίηση για την επόμενη περίοδο» (sic). Φαίνεται ότι κάτι είχαν ακούσει! Τι να πρωτοθαυμάσει κάποιος. Τη διατύπωση ή την υπευθυνότητα; Ωστόσο η επόμενη «περίοδος» έρχεται στις 13-10-98: Το Υπουργείο ξαναχτυπάει: «Χωρίς περίσκεψιν... χωρίς αιδώ» – αθάνατε Αλεξανδρινέ! – και πάλι επιφυλάχθηκε να «τροποποιήσει». Ακόμη τροποποιεί.

Στο μνησθέν πόνημά μας, αγωνιωδώς διερωτόμαστε: «1) Ποιος κυβερνάει αυτόν τον τόπο και 2) Μήπως το Υπουργείο δεν διαβάζει τα έγγραφα που στέλνει ή μήπως εντάσσει την Ελλάδα στις πολύ υπανάπτυκτες χώρες;» Συμπληρώνω: και τους υπηκόους του στους βαρβάρους. Και, ω του θαύματος! Ο διαπρύσιος κήρυκας του BCG, που «τα άκουσε» τον Φεβρουάριο 1994 στο Μουσείο, το 1999 («Παιδιατρική»: 345-347) αποτασσόμενος εαυτόν γράφει: «Εμβόλιο Bacille Calmette Guerin (BCG). Ο γίγας με τα πήλινα πόδια». Και ο «καλός» συνάδελφος, ακολουθών τις ευρύτατα δημοσιευμένες θέσεις μας, μας «αγνοεί». Ευνόη-

το ότι το «έγκριτο» περιοδικό δεν δημοσιεύει τις ευλογότερες συστάσεις μας για την απρέπεια του συγγραφέα (Π. Σπυρίδης, Επικ. Καθ/τής Παιδιατρικής, υπεύθυνος ιατρείου φυματιώσεως της Β' Παιδιατρικής κλινικής Παν/μίου Αθηνών). Για την παρανοϊκή Μητρόπολη αγνοούνται παντάπασιν οι θέσεις των υποτελών κήσεων [Σημείωση: Μέσα στις κτήσεις και η Θεσσαλονίκη, που με την «απελευθέρωσή» της (1912) έχασε τα προνόμια και την ακτινοβολία που είχε από την κτίση της].

Αλλά, άλλο θαύμα κι αυτό, παρά τη θέση και του πλέον επίσημου εκφραστή του BCG για το άρχον λεκανοπέδιο, το BCG εξακολουθεί να μας ταλαιπωρεί.

Επανερχόμαστε στον τίτλο του άρθρου μας. Παλιά γινόταν η «βατσίνα» (δαμαλισμός) για τα αγόρια στον πήχη και για τα κορίτσια στον μηρό, για λόγους αισθητικής. Το BCG γίνεται αδιακρίτως στον αριστερό ώμο. Και για τα μεν αγόρια, μικρό το κακό, το μανίκι κρύβει το στίγμα. Για τις γυναίκες όμως; «Προνομιούχα πλάσματα, κούκλες Ιαπωνικές», όπως τις θέλει ο Καρυωτάκης, που σε τόπους που οι άνδρες φορούν σακάκι και γραβάτα, κυκλοφορούν με τιράντες ή ξώπλατα ή με ένα μανίκι, εσχάτως, φέρονται μειονεκτούσες, «επιδεικνύουσες» το στίγμα, το οποίο χωρίς στατιστικές φαίνεται να ευδοκιμεί ιδιαίτερα στη χώρα. Άλλο αν, σχετικά πρόσφατα, μεγαλόσχημοι πνευμονολόγοι της Μητρόπολης οδύρονται σε σοβαρή εφημερίδα, διότι δεν εφαρμόζεται το εμβόλιο BCG σε ικανοποιητικό ποσοστό! Η ένστασή μου στο δημοσίευμα... κουτσουρεύτηκε. Το στίγμα αυτό, που ορισμένοι ιδιαίτερα ευπειθείς υπήκοοι το φέρουν διπλό, το στερούνται τα παιδιά του γράφοντος και των «όσων ξέρουν» φυματιολόγων. Με εξαίρεση μερικά παιδιά μας που... εβιάσθησαν, καταλαμβάνόμενα εξαπίνης από το... συνεργείο του εμβολιασμού.

Το σημάδι-στίγμα του BCG, που δεν χρειάζεται ιδιαίτερη παρατηρητικότητα για να το δει κάποιος, θα θεωρηθεί οσονούπω βεβαίωση της εθνικότητάς μας – στην ΕΕ τουλάχιστον – και ντροπή για το επίπεδο μιας χώρας που θέλει να ανήκει, και ανήκει, στην πρώτη σειρά των πολιτισμένων χωρών της Γης.

Θα ήταν πολύ αν ζητούσαμε τον αυτοχειρια-

σμό των, ουχί εκ δόλου, αδικοπραγούντων – φταίνε αυτοί που τους επιλέγουν εξάλλου. Αλλά δεν θα ήταν πολύ να ζητάμε από κάτι τέτοιους, κάνοντας αυτοκριτική, να αποσύρονται αιδημόνως. Πρόεδρος της επιτροπής του αντιφυματικού αγώνα και σύμβουλος του αρμόδιου Υπουργείου για τα αναφερόμενα θέματα κατά την περίοδο αυτή ήταν ο καθηγητής και διευθυντής της φυματιολογικής κλινικής του πανεπιστημίου της... Μητροπόλεως! Αλλά πού; Πρόσφατο παράδειγμα μεγαλόσχημου και μεγαλεπήβολου λαλίστατου ειδικού που, αφού προ έτους διέπραξε ασύγνωστο, με οδυνηρές συνέπειες για τη χώρα, ολισθημα, εξακολουθεί να λαλεί!

Τέλος, θα ήταν παγκόσμια πρωτοτυπία για τόσο βαθιά επιστημονικά θέματα να ζητείται η παρέμβαση της εισαγγελικής αρχής. Δεν το εισηγούμαι... Αλλά...

Επί του «τυπογραφείου»

Μετά από όλα αυτά το Υπουργείο επιμένει να κτυπάει. Σε διαταγές της 5/1/99 και 14/9/2000 αναμασά τα εν πολλοίς ακατανόητα, ασυνάρτητα, ανελλήνιστα. Μόνο δύο επισημάνσεις: 1) τις διαταγές αυτές δεν κοσμεί ο παραπάνω δράστης των απείρου κάλλους παλαιότερων διαταγών και 2) στις «κοινοποιήσεις» (10 τον αριθμό) δεν φαίνονται κάποιοι που θα είχαν σχέση με το αντικείμενο (π.χ., πνευμονολογικές κλινικές των πανεπιστημίων μας, ελληνική πνευμονολογική εταιρεία ή και άλλες ανάλογες πανελληνίας εμβέλειας επιστημονικές εταιρείες).

Υστερόγραφο (πολύ καθυστερημένο)

Το πόνημά μου αυτό είχε δοθεί παλιότερα για δημοσίευση στα «Ιατρικά Θέματα», αλλά κάπου παράπεσε. Δυστυχώς έχει ακόμη την επικαιρότητά του για τα καθ' ημάς.

Μια παρατήρηση: στα βιβλιάρια υγείας των παιδιών δεν φαίνεται το BCG. Ίσως η «σιωπή» καταργήθηκε, ωστόσο οι «διαταγές» δεν φαίνεται να έχουν ανακληθεί.

* Ο όρος υπό τη διπλή του έννοια. Την ουδέτερη, ως σημείο αναφοράς, π.χ. το στίγμα του πλοίου, και την κακή, που σημαίνει ντροπή, π.χ. στιγματισμένος κ.λπ.

** Χ. Βάμβαλης, Ιω. Μουστάκας: Κυνηγώντας τη φυματίωση. Κομοτηνή 1996.